

GEOGRAFIA
LITERÀRIA

Universos literaris

Vuitanta-cinc semblances

12

Llorenç Soldevila i Balart

Pòtic

Llorenç Soldevila i Balart

GEOGRAFIA
LITERÀRIA

12

Universos
literaris

Vuitanta-cinc semblances

Pròleg: Damià Pons

L'edició d'aquest llibre
ha comptat amb el suport de

Grup consolidat 2009 SGR 736.
TEXLICO (Textos Literaris Contemporanis: estudi,
edició i traducció de la Universitat de Vic)

Primera edició: desembre del 2021

© 2022 Llorenç Soldevila i Balart

Drets d'edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.portic.cat

Disseny de la col·lecció: Domènec Òrrit

Foto coberta: Riu Ter, Pedret. Pintura de Prudenci Bertrana. Museu d'Art de Girona.
Fotos de la contracoberta: Llorenç Soldevila
Fotos de l'autor a la solapa: Jordi Mulet

Fotografies de Llorenç Soldevila, excepte indicació contrària:
Jaume Closa 200 (font); Jordi Gironès 62; Ton Granero 28; Francesc Grau 29, 310,
337, 349 (dreta), 352 i 497; Pere Morera 61 (gorg); Francesc Parcerisas 398 i 400;
Salvador Redó 25, 31, 32, 279, 323 i 326; Roger Soldevila 45; Mireia Soler 314;
Maria Pilar Subirana 22, i 356 (sota); Francesc Serés 523 i 525 (salts d'aigua);
Miquel Sureda 320 i 409 (carrer) i Gaspar Valero 69.

ISBN: 978-84-9809-511-1
Dipòsit Legal: B-19.488-2021

L'editor ha mirat d'identificar els propietaris
de tots els textos i aconseguir-ne l'autorització.
Si en algun cas no ha estat possible, l'editor
sol·licita que se li comuniqui.

Tots els drets d'edició reservats

Sumari

Proemi	9	Riba & Arderiu, l'amor no cau mai	143
Pròleg de Damià Pons	13	Carles Soldevila, la Barcelona cosmopolita i glamurosa	149
Ramon Llull, l'illenc fundacional	17	J. V. Foix, entre raó i follia	155
Jo so aquell que em dic...		Josep Maria de Sagarra, el dringar popular de la llengua	161
Ausiàs March	23	Josep Pla i l'empordanet	167
Teodor Llorente, l'horta horaciana	29	Llorenç Villalonga, no hi ha més paradisos que els perduts	173
Josep Pin i Soler, la Tarragona finisecular	35	Simona Gay, l'alenar femení dels Aspres	179
Jacint Verdaguer, els cims de la genialitat	41	Marià Manent i l'aixopluc montsenyenc	185
Àngel Guimerà, al rampeu de Montjuïc	47	Sebastià Juan Arbó i el paisatge deltaic	191
Narcís Oller, notari d'un temps i un país	53	Agustí Bartra i Anna Murià, l'itaca terrassenca	197
Marià Vayreda, cromatisme i literatura	59	Mercè Rodoreda, a cavall dels druïdes i els àngels	203
Joan Alcover i el jardí desolat de la joventut	65	Màrius Torres, la ciutat d'ideals que no pogué ser	209
Apel·les Mestres, l'artista total	71	Enric Valor i el mite de Cassana	215
Miquel Costa i Llobera, el cor fet paisatge	77	Pere Calders, senyor de les geografies ocultes	221
Joaquim Ruyra, entre mariners i terrassans	83	Tísner, el malabarista dels mots	227
Joan Maragall, consciència crítica	89	Salvador Espriu i Sinera, la petita pàtria	233
Santiago Rusiñol, el cau davant el mar	95	Bartomeu Rosselló-Pòrcel, la fira encesa	239
Victor Català, les filtracions de la solitud	101	Marià Villangómez, ser d'una illa	245
Prudenci Bertrana, entre dos paradisos	107	Manuel de Pedrol, entre mecanoscrits i jocs bruts	251
Maria Antònia Salvà, amb s'allapassa al cor	113	Jordi Pere Cerdà, de l'amfiteatre ceretà estant	257
Guerau de Liost, senyor del Montseny	119	Jaume Bru i Vidal i el rodal saguntí	263
Josep Carner, l'enyorança encara	125	Joan Fuster, de Sueca estant	269
Josep Sebastià Pons, camí dels Aspres	131	Guillem Viladot, esbotzar els límits	275
Gaziel, en una vila del vuit-cents	137		

Josep Vallverdú, el forjador del ponent literari	281	Montserrat Roig i la ciutat inacabada	413
El Burjassot de Vicent Andrés Estellés	287	Jaume Cabré o «la meva biografia és l'estil»	419
Josep Maria Espinàs, tot fent camí .	293	Josep Piera, encastellat a la drova .	425
Carmelina Sánchez-Cutillas i la casa de la mar	299	Carme Riera, més enllà del darrer blau	431
Miquel Martí i Pol, la vida en un parell de quilòmetres quadrats . .	305	El Pallars: el <i>País íntim</i> de Maria Barbal	437
Maria Àngels Anglada, amb sandàlies d'escuma entre dues planes	311	Pep Coll, polifonia pirinenca	443
Miquel Àngel Riera, el Manacor de l'endemà de mai	317	Pau Faner i Ciutadella de Menorca, un regne per a mi	449
Olga Xirinacs, del mar a Mont-ral .	323	Gaspar Jaén, vaivé de palmes	455
Baltasar Porcel, la desbocada força dels cavalls	329	Maria Mercè Marçal, bruixa de mots	461
Lluís Alpera, l'Ítaca del Cabanyal .	335	Quim Monzó, la realitat redefinida	467
Joan Margarit, misteriosament feliç a Forès	341	David Jou, a la deriva blava de Sitges i Barcelona	473
La València mutant de Joan Francesc Mira	347	Ponç Pons, entre el <i>Camp de bard</i> i <i>El salobre</i>	479
Gabriel Janer i Manila, entre allicorns i boires	353	Maria Mercè Roca, de Portbou a Girona	485
Benet i Jornet, entre velles i conegudes olors	359	Joan Pons, l'enlluernament de Semblancat	491
Jesús Moncada, la Mequinensa afonada	365	La València de Ferran Torrent . . .	497
Narcís Comadira, matèria i memòria de Girona	371	Joan Daniel Bezsonoff, país de butxaca	503
Julià de Jòdar, els atzars i les ombres d'una immigració . . .	377	Joan-Lluís Lluís, la passió per les llengües	509
Terenci Moix, a l'encalç del mite .	383	Albert Villaró en un país de les meravelles	515
Isabel Clara Simó, l'Alcoi de <i>Júlia</i> .	389	Francesc Serés, del Cinca a la vall del Ser	521
Francesc Parcerisas, a la percaça de l'edat d'or	395	Epíleg d'Alexandre Bataller	527
Pere Gimferrer, els paisatges abstractes	401		
Maria Antònia Oliver, entre Manacor i Montcarrà	407		

RAMON LLULL, L'IL·LENC FUNDACIONAL

Una placa de marbre, col·locada el 1888, en la capçalera d'un dels pilars dels porxos de la Plaça Major de Palma, indica que molt probablement en aquest lloc hi hagué la casa familiar de Ramon Llull. Senescal i majordom del rei, fou aquí quan escrivint cançons amoroses a l'estil dels trobadors, tingué diverses visions que derivaren el seu camí cap a la vida religiosa: «...e en aquell lloc mateix tornàs a escriure e a dictar aquella mateixa cançó, altra vegada nostro Senyor li aparec en creu en aquella forma mateixa, de la qual visió, ell molt pus espaventat que no de la primera, leixades totes coses, anà's metre en lo llit». També ens en deixà testimoni en els seus versos: «Som creat i ésser m'és dat / a servir Déu que fos honrat, / i som caüt en mant pecat / i en ira de Déu fui pausat. / Jesús me venc crucificat, / volc que Déus fos per mi amat.»

Segurament que foren aquests carrers medievals que envolten la Seu i el palau de l'Almudaina els que li serviren per emmarcar la localització de les accions d'*El llibre d'Evast e Blaqueria*, una de les primeres novel·les urbanes europees, que és com dir, mundials. Les descripcions donen una mica d'humanitat a un discurs volgudament molt teòric: «Dementre que Nastàsia estava a la finestra, una donzella, amb molt gran gent, venia a pregar Déu a l'església, i devia ésser l'endemà núvia. [...] Molt honrats hòmens la seguien a peu i moltes honrades dones; bornadors, joglars qui cantaven i sonaven estruments, i hòmens qui ballaven, feien honor a aquella donzella.»

Tanmateix, la geografia lul·liana podria fixar-se en qualsevol ciutat de la Mediterrània compresa en un triangle que tindria per vèrtex París i per angles de les bases Nàpols, Tunis o Bugia, amb Lió, Viena del Delfinat, Barcelona, Gènova, Pisa o Roma en el seu entramat. Les va recórrer totes, i el temps ha diluït els rastres que hi deixà, i només a Ciutat de Mallorca hi han restat els més observables del seu pas per la vida.

Així somogut per les aparicions de Crist crucificat decidí canviar d'estat. Venudes totes les propietats i fent deixa de prou cabals per al manteniment de dona i fills, marxà de Mallorca per seguir el camí de Sant Jaume de Compostel·la. Fet el pelegrinatge, manifestà la voluntat d'anar a París. Molts familiars, amics, però sobretot mestre Ramon de Penyafor, *«levaren de l'enteniment que no hi anàs: ans se'n tornà a la sua Ciutat de Mallorca»*.

Volia aprendre la llengua aràbiga i així comprà un moro que li n'ensenyés. Aquest, un dia, quan ell estava distret, amb un coltell intentà matar-lo. Sobreposat a aquesta sotragada: *«lo féu metre dins la càrcer fins que ell hagués deliberat què faria d'aquell.»* Decidí anar a viure *«a Nostra Dona de la Real per pregar nostro senyor Déu que l'inspiràs què faria del dit moro»*. Després de tres dies, retornà a casa i, passant prop de la presó, comprovà que el moro s'havia penjat: *«Féu, doncs, gràcies lo dit reverend mestre a nostro Senyor qui l'havia tret d'aquella gran perplexitat, per la qual tant l'havia suplicat.»* Freturava per una nova vida i decidí *«muntà-se'n lo dit reverend mestre alt en una muntanya apellada Randa»*. Hi estigué vuit dies, i fou allí que *«tenint los ulls vers lo cel, en un instant li venc certa il·lustració divinal, donant-li orde i forma de fer los dits llibres contra los errors dels infeels»*. Anà i tornà del convent a Randa fins que al final *«ell féu edificar un ermitori, en lo qual estec per espai de quatre mesos, dia i nit suplicant a nostro Senyor que aquella Art que havia ordonat fos a honor sua i a profit de la santa fe catòlica, i que li plagués aquella prosperar»*.

El convent de Santa Maria de la Real es manté ferm, amb aires medievals enmig de la voràgine urbanística dels nous barris residencials palmesans. Tot ell és ple d'elements que recorden el pas de Llull: majòliques amb cites de les seves obres, l'estàtua, prop del pou, en un angle del claustre. I una làpida que transcriu què va fer retornant de Randa: *«...davallant de la dita muntanya anà-se'n prestant al monestir de la Reial, per ço que pus apertament posqués ordonar los dits llibres; i de fet ordonà un molt bell llibre, lo qual apellà l'Art Major, i après l'Art general...»*

A Randa, també els rastres lul·lians són intensos: la cova on segons la tradició va fer penitència i oració, el convent que guarda reproduccions de manuscrits lul·lians i altres objectes relacionats amb el mestre, el paisatge, encara poc alterat, el monument que el situa permanentment en el lloc...

de sentir un sermó d'un bisbe: *«i recontant com lo gloriós mossèn-nyer sent Francesc, deixades totes les coses mundanals, s'era totalment donat al servici de la creu, fonc tocat dintre les seues entrames-nes, i deliberà que, venudes les seues possessions, ell faés atretal.»*

El 1967, al Passeig de la Sagrera, s'inaugurà una monumental estàtua al peu de la qual s'explica en català, castellà i àrab la figura lul·liana. De sobre del basament estant, el Doctor Il·luminat deu contemplar, perplex i impàvid alhora, la potent laïcització del món d'avui, amb una Mallorca colonitzada, entre d'altres, pels alemanys i l'autèntic batibull de llengües que s'hi senten, però sobretot per la sibil·lina expansió de la fe musulmana per l'Europa unida. Queda tan lluny la idealitzada poesia dels versicles del *Llibre d'Amic i Amat*: *«Dos són els focs que escalfen l'amor de l'Amic: lo primer és bastit de desigs, plaers, cogitacions; l'altre és compost de remor, llanguiment, i de llàgrimes i de plors.»* O no, però la vida està immersa en un accentuat onanisme i una pràctica individualista als antípodes d'aquell frare que recorregué el món per convèncer poderosos i infidels de refundar-lo millor.